

G O S P O D A R .

Mesečen časnik

za kmetijstvo gospodarstvo in obrtnijstvo.

Izdaje ga

C. K. KMETIJSKA DRUŽBA GORIŠKA.

List 6.

V GORICI MESCA DECEMBRA 1863.

Tečaj I.

Naznanilo.

Po sklepu glavnega odbora c. k. kmet. družbe od 17. nov. t. l. bo 15. tega mesca ob 5. uri popoldne v pisarnici družbini (v mestni hiši, t. j. pri magistratu) volitev novega glavnega odbornika na mesto rajncega prof. Janeza Juretič-a. Povabljeni so vsi čč. udje goriške podružnice.

Predsednik.

Opravljeni red

poddružnic c. k. kmetijske družbe goriške.

Glavni zbor c. k. kmet. družbe v Tominu 21. sept. t. l. je (glej list 5, zapisnik *) enoglasno potrdil, kar je bil glavni odbor v seji od 25. avgusta t. l. zastran opravljenja podružnic sklenil. Ker ima ta sklep v kratkem moč zadobiti, podamo tukaj, kakor smo v poslednjem listu obečali, vse, kar to reč zadeva.

V glavno-odborni seji 25. avgusta je prišel med drugim na vrsto predlog

*) Ker se je dosti druge tvarine (spisov) nabralo, smo bili prisiljeni zapisnik tominske seje za po novem letu odložiti.

Vredn.

(nasvet) predsednikov zastran nekterih naredb ali naprav, ki bi imele meriti na to, da bi se opravila podružnic kmetijske družbe v lepšem redu (ordengi) opravljale. Predsednik je tako-le govoril:

Ker se vselej le na djanske (praktične) potrebe oziram, ni moj namen dotakniti se podružnic v tem, kar je po sedANJI njih uredbi bistveno (poglavitna reč), kar se tiče, postavimo, njih razdeljenja po krajih, njih oblasti in pravic in njih organske uravnave (t. j. kakor se — enako telesnim udom — med sabo in z glavnim odborom družijo in vjemajo), le samo tje merim — in sicer z ozirom na to, kar je č. g. Pavletić v glavnem zboru (v Gorici 28. maja t. l.) sprožil — da bi jih k večji delavnosti spodbodel, in da bi svoje opravila v boljšem redu opravljale; opravilstvo pa naj bi ne bilo zmešano in težavno, in naj bi se opuščale vsakršne nepotrebne formalnosti (kancelijske šege). Na dosedANJI podlagi torej stórimo en korak naprej, in ne tirjajmo od podružnic več, kakor česar smemo nadjati se (upati), da dosežemo.

Nasvetujem po tem takem:

1. Da bi se podružnicam naročilo, da tiste izmed njih, ki nimajo tajnika (sekretarja), naj bi si ga brž izvolile, kakor zapoveduje § 55. pravnega reda (regolamenta).

2. Naj bi dobil vsaki podružnični načelnik eden ali več registrov z naslednjimi predelki (rubrikami) — kterim naj bi se pridala podučba (instrukcija) o pravnem redu ali opravilstvu. —

Rubrika I. Zapisovavnik (matrikula). Druzega bi ne bilo treba, ko nekoliko strani (papirja) za imena družnikov dotične podružnice, in dan, kedaj so pristopili; iz prva bi dalo predsedništvo imena zapisati, potle bi pa podružnični načelnik sam sprejete nove ude vpisaval. Zapisaval bi načelnik zraven vsacega tudi spremembe, ki bi po smrti ali preselitvi kacega uda nastale.

Rubrika II. Inventar (ali popis premoženja). Ta čas nimajo podružnice nič premoženja, da bi ga popisale; ali v prihodnje bo treba zapisavati vse, kar bo njih(ovo), kot: bukve, časnike, pohištvo itd. To reči bi se imele vselej v podružnici hraniti in naslednjemu načelniku izročiti.

Rubrika III. Pobíranje (denarjev — letnine itd. —) in denarnica (kasa). V ta predelek bi zapisaval načelnik ves denar, ki bi ga prejel, ali glavnemu odboru izročil, ali pa za podružnične potrebe porabil (ponucal). Potem bi mu bilo lahko mogoče glavnemu odboru v ti zadevi pomagati, in imel bi vedno nekaj pred sabo, kar bi ga opominjalo, da naj spolne to svojo nar težji dolžnost.

Rubrika IV. Vložni vpisnik (ekshibitni protokol). Ta bi obsegal polovico ostalega registrovega prostora. Va-nj bi se zapisavali s tekočo številko brez ozi-
ra na leto vsi spisi (akti), ki bi jih podružnica, bodisi od gl. odbora, ali od dru-

pod prejemala; tako tudi vsi spisi podružnični, kamor koli poslani, in sejni zapisniki (protokoli podružnice).

Pednoba, ki bi stala na čelu tega registra, bi obsegala: a) tiste določbe (zaporedi) družbinih pravil (statutov), ktere se nanašajo sešobno na podružnice; b) razlaganje, kako naj se register spisuje (drži), in kako naj se dotične opravila opravljajo.

3 Vsaki podružnici naj se dajo ene pravila (1 iztis), naj se jim pošilja sprotni družbin koledar (laški), in če je moč tudi koledarji poprejšnjih let, tako tudi en list družbinega časnika. Pozneje bi se lahko še kaj dodalo, kakošne bukve, kazalo (zapis) vseh bukev, ki jih ima družbina bukvarnica (biblioteka), kako danih posamihi udov, ki bi spoznali mord za dobro, spraviti v pisarnici podružnični kar bodi skupaj, kar bi utegnili pripomagati k skupnemu poduku. Morebiti, da bi se vsakom celó šole po vaseh začele udeležvati podučnih pripomočkov (bukv itd.) podružniških.

4. Vsakemu podružničnemu načelniku se naloži dolžnost, da pošlje saj vsake tri mesece enkrat glavnemu odboru sporočilo (naznanilo) o poljskem stanu—kakó polje kaže —, o kmetijskih zadevah in sploh o vsem, kar bi zapazil v svojem okraji v gospodarskem oziru zanimivega (interesantnega).

Preudarek

kaj bi kmetijstvu koristniši bilo, kozé rediti, ali
pa odpraviti jih? *)

Ko je bil Bog perva človeka ustvaril, jima je rekel: Rastita in množita se, ter napolnujta zemljo. I. Mojz I. 28. Karkoli je Bog ustvaril, vse je človeku v prid storil, pa tudi vsaki kraj zemlje je njemu na korist s potrebnimi stvarmi prekrbel, da človek povsod živeti zamore. Človek živi od žival in rastlin, od tega, kar mu zemlja rodi in redi. Ker so pa kraji na zemlji razločni: topli in mrzli, ravni in gorati; so razločne tudi stvari, s kterimi se človek živi.

Ravni in topli kraji so bolj poljedelstvu, gorati in mrzli pa živinoreji ugodni, da človek tedaj v vsakem kraju lahko svoj živež dobi, ako si ga po primeri kraja goji. Ker so pa nekteri kraji tako gorati in strmi, pusti in trdi, da niso ne poljedelstvu, ne težki živini ugodni, je Bog ustvaril ovce in kozé, ki po strminah

*) Ta preudarek se nanaša na pretresanje te zadeve v tominskem kmetijskem zboru. Vredn.

hoditi in si živeža iskati zamorejo, da bi taki kraji, brez ljudi, neugodne pusčale ne ostali.

Oveč živé po leti od trave, po zimi od sena in žlahtnega, suhega listja; dajo kmetu volno in nekoliko mleka; kozé pa živé po leti od listja in žlahtnih zelišč, po zimi pa od bolj pustih stvari, kot ovce. Po leti dajo obilno žlahtnega mleka, katero zdravniki slabotnim ljudem v zdravilni živež svetujejo. Štiri kozé dajo za pridno (dobro) kravo mleka, in od štirih do šest kozličev, ki so tudi za pridno tele vredni; torej štiri kozé kravo nadomestijo, naj bodo kraji še tako trdi in pusti, česar osem ovac donesti ne more. Koze in ovce po zimi mleka nimajo, pa tudi manj zajedo. Koze živé po zimi od brstja, trdega listja in drugih pustih stvari, česar druga živina vžiti ne more, ker imajo dober vkús in trdne zobé.

Ker so pa kozé sadnim in drugim žlahtnim drevesom škodljive, imajo toliko sovražnikov, kolikor dlak. Pa Bog jih ni ustvaril, da bi, lahkinih in trdnih nog in dobrega vkusa, kakor so, po polju in sadnih vrtilih, ampak po visokih gorah, mrzlih hribih in strmih pečinah, kamor goveja živina ne more, svojega živeža iskale, ter kmetu iz pustih krajev dohodkov donašale. Kozé objedajo po leti trnje, robido, česmin in drugo germovje, kar pašnikom in drugi živini veliko nadlego dela, gojzdom pa tudi v noben prid ni; kdor tedej pašnike trebiti želi, naj kozé noter pusti, da bodo pašniki boljši, in kozé se redile.

Živina da gorskemu kmetu nar bolji vspeh. Zato mora on svojemu kraju primerno živino rediti; torej so za strme gore kozé ravno tako potrebne, kakor mrzli in nerodovitni grenski in lapski deželi sedláni (Rennthiere.) Odkod bo kmet pod jalskimi gorami denar vzel, da bo shajati mogel, če se mu kozé odvzamejo? Mar mislijo preganjavei kozá, da bo kmet za krvinovec, robidnice, trnovce in lesnike, ki rastejo, koder bi imel kozé pasti, denar prejel, da bo davke opravljal in sol kupoval?

Sicer se ne more tajiti, da kozé nekoliko škode gojzdom res storé, vendar pa ne toliko, za kolikor so tožene; ako se jim pa tudi mala škoda prizanesti noče ali ne more, bi se mogla tudi goveja in konjska živina s pašnikov odpraviti.

Stvarnik sam je preskrbel, da kozé gojzdom naših krajev, ki so sploh bukovega in hvojnega (špikastega) plemena, velike škode ne delajo. Bukovo listje jedó kozé le tistikrat, ko se odpira, dokler ni kákih 14 dni staro, potem pa celo poletje ne več. Ako tedaj v tem kratkem času med drugim tudi za kak bukov list popadejo, drevja vendar ne ojedó. Drugači dela v tej reči krava ali konj, ki celo poletje bukov listje objeda, ter grm do čistega objé, kar doseči more, česar koza nikdar ne stori.

Res je, da kozé po zimi brstje jedo, vendar za brst mladih bukovih dreves nar manj marajo, ker je prepust; brsta starih dreves, ki je za cvetje napravljen, pa

doseči ne morejo. Po zimi jedó kozé tudi smréčje; ker pa smréka le en vrh ima, je ta tudi bolj močen in trd, da ga koza ne odje rada, ter rajši postranske vejice obira, kar pa nič ne škoduje. Za mecesnovo drevce pa po zimi zato ne mara, ker obleti, pa pust brst ima; torej kozé v gojzdih, ker le žlahtne paše iščejo, tako malo škode storé, da jo po drugi strani s svojo koristjo, stoterno povrniti zamoréjo.

Ko bi kozé gojzdom zares tako škodljive bile, kakor jih tožijo, bi ne bilo, koder hodijo, nikdar mogoče mladega gojzda zarediti, o čemur pa skušnja drugači uči. — Kjer Soča izvira, v Trenti, so pred 80 leti železno rudo kopali in žgali, (zidovje plavža še zdaj stoji), torej gojzde do čistega pokončali, pa rudarstva popustiti mogli. Ta srenja ima zdaj 52 hiš in 340 duš; nima družega pridelka, kot nekoliko krompirja in zelja; redi po dva tavžent kozá in toliko ovac, pa samo sedem do osem krav; vendar v celi bovški okrajni ni takih smrekovih in mecesnovih gojzdov, kakor v Trenti, od koder druge srenje teh krajev za poslopja lepega lesu dobivajo. — V tem kraju sta bila nekdanj dva hriba pogorela. Eden je cesarski drugi pa srenjski; v cesarskega ne sme nobena koza iti, v srenjskem se pa vsaki dan pasejo, in ta se je spet lepo obrasel, uni pa je gol ostal; tedaj ni na kozah, temuč na kraju ležeče, da se gojzd zarodi, ali pa zastane.

Da so pa gojzdi v naših krajih zginili, hribi prazni in goli postali, in se tudi, kakor so nekdanj bili, obrasti ne morejo, niso kozé tega krive, kakor se misli, ampak vzroki te neugodne prikazni se moraja drugod iskati in so sledeči:

Pervič, slabo gospodarstvo. Kadar se gojzdi posekajo, bi se ne smelo vse drevje od kraja poseči, ampak se mora tu in tam, posebno proti vrhu gojzda nekoliko starih dreves za seme pustiti, da se spet mlado drevje zaseje in zarodi, pa tudi mlado drevje se mora puščati, da, kadar korenine posečenih dreves pognjujejo, mlado drevje zemljo drži, da se meline in vsadi ne delajo; po tem pa tudi ni treba kakih šest let nobene živine noter pustiti, da se gojzd spet obrasti zamore.

Drugič, neugodno vreme. Veči ko je pomanjkanje gojzdov, hujši so tudi povodnji, ktere po črteninah rahlo zemljo razderejo do gole skale; nar rajši se to na solnčni strani godi, zato so pa navadno hribi na solnčni strani bolj goli, ko na osonji (senčni). Osonja stran je po zimi, če ne pod snegom, vendar večidel zmrzla, tedaj v miru; drevje ohrani svoj sok, kakoršnega je v jeseni imelo; zato pa tudi spomladi hitreji požene, ko na solnčni strani; tudi na solnčni strani sneg pada, pa od solnea ogret, ali s plazom obleti, ki drevje lomi in zemljo razdira, ali pa hitro skopni, de po tem zmrzlina zemljo razganja, solnce pregreva in v meline ali v nerodovitne pusčave spreminja.

Tretjič, nemila sekira. V srenjskih pašnikih in gojzdih hoče vsaki prvi gospodar biti in vse sam imeti; zato nihče škode ne varuje; še celo iz zgolj hudo-

bije in nevošljivosti padajo vrhi mladih dreves, kakor da bi les nič vreden in potreben ne bil.

Zato bi bilo važno in koristno, da bi se, kar les zadene, pašniki in gojzdi med kmete razdelili, da bi vsaki svoj del branil in gojil; ter vidilo bi se, koliko dobro gospodarstvo pomaga, da gojzdi napredujejo. — V dokaz te trditve naj slede či resnični izgled služi: V Hudajužni na Tominskem so bili kmetje pred 50 leti kos pašnika med se razdelili, da bi les odgojili (zredili), in res imajo zdaj lep črn gojzd smrekovega lesu za svoje potrebe, če tudi kozá niso ne odpravili, ne jim noter branili. — Naj bi tedaj slavna kmetijska družba te zadeve v preudark vzeti blagovolila, ter neugodnim napakam srenjskih pašnikov in gojzdov, kakor ve in zna, v okom prišla, kar bi gotovo veliko več pripomoglo gojzdom v napredovanje, kot pa odprava kozá, ki so gorskim krajem neoveržljivo potrebne in kmetijstvu koristne; to da preveč jih vendar biti ne sme, da bi po silni škodi ne delale; zakaj kozé v hudi lakoti vse, kar doseči morejo, objedo; to se vidi pred hlevom in na poti, ko na pašo gredo, kar se pa v gojzdu, ko imajo kaj izbrati, nikdar ne godi; zato bi mogli gojzdnarji dobro pogledati, kaj kozé na paši, pa ne kaj v sili, po poti gredé, jedó, in po tem sklep storiti, da za voljo majhne škode, ki jo kozé naredijo, ni vredno vso korist, ves prid, ki ga po drugi strani donajajo, odvzeti ubogemu kmetu, ki mora vendar tudi svoje dohodke imeti, če hoče shajati. *)

Fl....r.

G O V O R

goriškega poslanca **g. Antona Gorjupa** v 46. seji (druge sejne dobe) zbornice poslancov državnega zbora na Dunaji 20. novembra 1863, zadevajoč državne gojzde na Bovškem.

Preden podamo gosp. Gorjupov govor, moramo nekaj od državnega zbora povedati. Državni zbor, ali prav za prav zbornica poslancov, pretresa že dalj časa državni preudarek (preliminar za vse cesarstvo) za tekoče upravno (cesarsko) leto, to je, za ves čas od letošnjih vseh Svetih do konca decembra 1864, tedaj za 14 mescov, ker v prihodnje se bo upravno (gospodárstveno) leto, kakor je „Umn. Gosp.“ že v naslednjem listu povedal, namesto o vseh Svetih, vselej z

*) Da se resnica prav spozna, treba je čuti dva zvona. Pregarjavci koz, hie Rhodus! „Umn. Gosp.“ vam ponuja svoje predale.

Vredn.

novim letom začenjalo. Po sedanjih postavah, namreč, ki jim pravimo „ustava“ ali „konstitucija“ ne sme nobeden minister, za svoje zadeve ali opravila nič več na leto potrositi, ko kar mu državni zbor, obstoječ iz dveh zbornic, poslanske in gosposke, (vselej za eno leto, samo ta krat za 14 mesecev) naprej na debelo odkaže in dovoli, in ko bi iz neprevidljivih vzrokov kaj več izdal, se mora pred prvim prihodnjim zborom opravičiti. Zato se mora vsako leto, poprej eni, potle drugi zbornici o pravem času (t. j., ako je le mogoče, pred začetkom upravnega leta) natančno izdelan preudarek vseh, kakoršnih koli državnih stroškov in dohodkov predložiti. S preudarkom za 1864 ima ravno zdaj zbornica poslancev opravičiti in ga pretresa v polnem zboru, potem ko so posebni, izmed nje izvoljeni odseki ali odbori že poprej vse dobro presodili in pretehtali, o čemur zdaj zboru sporočujo. Gg. ministri morajo, kakor poprej v odborih, tako zdaj v polnem zboru, ako kdo po čem upraša, ali kaj očita, odgovarjati, in, česar je treba, razlagati. Poslanec je, se ve da, zlasti na tem ležeče, da se stroški, kjer in kolikor je mogoče zmanjšajo, da se denar dobro obrne; tudi pri dohodkih preišče in preudari zbornica: koliko, in odkod; odmeri in potrdi davke; dovoli, da, in koliko naj se na posodo vzame, če je treba, in gleda sosebno na to, da se podložnim, ki imajo davke plačavati, to breme, kolikor bodi zljajša; z eno besedo zboru je mar za to, da še umno gospodarji. Kar se državnih dohodkov tiče, ne izvirajo samo iz davkov, temuč ima država tudi še precej državnega (cesarskega) imetja ali premoženja, ravno tako, kakor ima, postavimo, ktera srenja srenjsko, cerkev svoje cerkveno premoženje itd. Taki državni imetki so: državni (cesarski) gojzdi, soline, rudniki (kjer rudo kopljejo) nekatere železnice i. t. d. i. t. d. Tudi na te reči imajo poslanci pravico gledati, ali je vse, kakor se tiče, ali se dobro gospodarji, ali nima država od teh imetkov morebiti premalo dobička ali celó zgubo. — Ko je šlo tedaj uni dan-le za *državne gojzde*, h katerim spadajo tu-di naši cesarski gozdi po Goriškem, se je zdelo našemu poslancu gosp. Gorjupu primerno, oglasiti se zastran bovških gojzdov. Govoril je pa tako-le:

V predelku (rubriki) „državni gojzdi“ je razkazano, da bovški gojzdi dajajo vseh dohodkov skup na 14 mesecev 1.349 goldinarjev, stroškov pa prizadevajo 8.717 gold., torej ima država, namesti dobička, 7.368 (beri: sedem tavežent tri sto osem in šestdeset goldinarjev) zgube ali dolga na 14 mesecev, ali pa šest tavežent tristo šest in sedemdeset goldinarjev na leto. Ravno toliko dolga skor je bilo tudi v lanskem preudarku razkazanega, namreč čez 3 tavežent. Tako gospodarstvo je gotovo čudna prikazen, in, ako se ima kdaj izpolniti, kar je prevzvišeni gosp. minister denarskih zadev pri več priložnostih rekel, namreč, da naj se tisti državni imetki (premoženje), ki jih vlada (cesarska gosposka) sama oskrbuje, ako primerne dobička ne obetajo, raji prodajo, kar naj bi se tudi tam storilo, kjer posebne okoliščnosti (okolistave) to svetujejo, — ako se imajo g. ministreve besede, pravim, kdaj izpolniti, bilo bi to gledé na bovške gojzde in pašnike prav primerno; kupci bi bile tukaj v našem primeru srenje (komuni). Sem spadajo namreč večidel gojzdi in pašniki bovškega okraja, ki jih je gojzдна gosposka po dolgoletnih pravadah poslednji čas srenjam vzela in za svojo lastnino spoznala. Obrniti na te zadeve pazljivost (merkljivost) visokega finančnega (ali denarstvenega) ministerstva, je toliko potrebniji, ker gré ob enem tudi za to, da se ondešnje okrajne srenje obvarujejo, da ne poginejo. Gozdna gosposka je z omenjenimi srenjami tako ravnala, da so skor obupale, in v ti svoji obupnosti so ponudile za gojzde in pašnike, ki jih imamo v mislih, potem ko so jih od nekđaj za lastnino imele in uživale,

in brez katerih jim ni živeti, — 8000 (osem tavižent) goldinarjev, tedaj skor več, kakor premorejo. Deželni zbor goriški, kteremu se je zdela ta reč važna deželna zadeva, ker gre za obstoj (življenje) več ko 8.500 ljudi, je dotično prošnjo (pogudbo) v seji od 28. marca t. l. enoglasno podprl in visocemu ministerstvu predložil.

Ta zadeva (reč) ima važno finančno (denarsko) in ravno tako važno politiško stran. Ker je vsa ta reč v omenjeni prošnji in v podpornem pismu deželnega zbora obširno razložena, bom jest tukaj le bolj ob kratkem o njej govoril in le toliko pripovedoval, kolikor je v pojasnjenje treba.

Bovčanje so spadali do leta 1509 pod beneško samovlado (republiko) in so bili do začetka sedanjega stoletja v nekakem posebnem (izjemnem) stanu, ker jim je pri uni priložnosti (l. 1509) cesar Maksimilijan I. povrhl tega, da jim je dovolil, da naj delajo s svojimi srenjskimi gojzdi in pašniki, kar hočeje, tudi to zagotovil, da bojo davkov prosti, kar — da bojo namreč davkov prosti — jim je še l. 1793 tudi cesar Frane I. razločno potrdil.

Oni nasproti so se zavezali sosebno k temu, da bodo bovško sotesko (klavžo) proti Benečanom branili; pozneje so še razne druge osebne (peršonske) dolžnosti in službe prevzeli. Za potrebe bovške tudnjave (klavže) je bilo izmed vsega ondotnega gojzdišča troje gojzdov odločenih. Za te 3 gojzde ne gre tukaj, srenje niso nikdar trdile, da so ti trije gojzdi njih lastina, in tudi dandanašnji tega ne trdijo. Iz tega se pa tudi razvidi, da, kar velja pri drugih staroavstrijskih gospodstvih (grajšinah?), se ne pristoja posebnim razmeram (okolnostim) tega okraja. Bovčanje so prostost davkov l. 1809 zgubili, ko so Francozi tod gospodarili. Kar se pa tiče srenjskih zemljišč (pašnikov in gozdov), od katerih imam govoriti, so ostale njih lastina do l. 1826, in nihče jim ni posestnih pravic kratil, ali kaj ugovarjal. Tistega leta pa je začela kameralna gosposka, ki je bila tudi sodna oblast, trditi, da tiste zemljišča spadajo v njeno last, in da srenječanje nimajo druge pravice do njih, zun, da smejo pasti in drva za svojo potrebo jemati, kar bi bilo le služnostna (servitutna) pravica. Tisti krat se je začelo prepiranje in so se začele večne pravde, v kterih je žlasti cesarski zaklad (êrâr) zavoljo brezštevlnih komisij, popotnin (t. j. stroškov za pot komisarjem) in duin (diêt) že toliko potrosil, da znaša vse skupaj — menda ne porečem preveč, če to trdim — več, ko kar so gozdi in pašniki sami vredni.

Da je imela (okrajna) srenja po prepovedih (med pravdo), po začasnih poravnavaht itd. ves čas veliko trpeti, je očitno.

Zlasti moram omeniti, kar je po komisijski poti l. 1828 pozvedel gojzdnar in iznajdnik parobroda (vaporja) na vretenico (šravf), slavnî Resel, čigar zasluge je svet še le po njegovi smrti spoznal. Po preiskavah in pozvedbah njegovih nimajo omenjeni pašniki in gojzdi — ko bi tudi srenje samo služnostno pravico imele — še celó za naj silniši potrebo s čem previditi jih, in ni mogoče, da bi državni zaklad od njih kdaj kaj dobička imel. Nekaj enacega se je podalo tudi iz komisijskih preiskav finančnega svetovavca Kurz-a l. 1843 in iz politiško — komisijskih pozvedb l. 1849. Po teh tacih pozvedbah ni sieer državni zaklad od popolnoma jalovih svojih pravic in medlega tirjanja odstopil, dal je pa vendar srenjam na voljo in pönudbo, da zamorejo — to je bilo poprej, ko se je začela prava pravda — pašnike in gozde za 4000 gold. odkupiti, kteri znesek je posnet iz Reselnovih komisijskih pozvedb. Srenja, opiraje se na svojo pravico, ali pa, ker ji je bilo morda slabo svetovano, ni hotela te ponudbe sprejeti in se je raji v pravdo spustila. Pravda se je začela vsled nekega provizorija (začasnosti) po letu 1849.

V ti pravdi se je srenji prav tesna godila; morala je namreč tožnica biti, in erárju nasproti skazati, da je ona prava lastnica zemljišč, kar je pa, kakor je znano, tožniku težko in večidel na škodo. Pravda se je končala s tem, da je bilo razsojeno, da srenja ni svoje lastinske pravice dovolj (zadosti) dokazala.

Na to je pa začela gozdna gosposka, po gozdnih postavah ravnaše, pašo prepovedovati, pravico drvarjenja kratiti i. t. d. Po tem takem je šlo srenjčanjem za bitje (življenje, obstoj); stroški za čuvanje so se pa narašali, da je bilo groza.

Naj bo pa pravi posestnik teh pašnikov in gojzdov kdor koli, in bodi, da imajo Bovčanje le samo pravico služnosti (servituti), toliko je vendar gotovo, da, kakor se jim zdaj pravice kratijo, ne morejo srenje več obstati; državni zaklad pa ima pri tem 3 do 6 tavžent goldinarjev zgube na leto in bo tudi v prihodnje na dolgu, ker so ondešnji pašniki in gozdi v prepadih ali po koritih. Bovški okraj (becirk) je 2 do 9 tavžent čevljev nad morjem pod Triglavom, ima le toliko oranega svetá, da pride samih 11 stotnih delov orali (joha) na enega človeka, in je sploh znano, ter da se ta reč, ako je treba, lahko preiskati, da se na vsi orani zemlji bovški komaj četrti del tega pridela, česar ondotni prebivalci na leto potrebujejo.

Opomniti moram tudi, da od družih obrtnij (antverhov, industrij), — kterim pa tudi ondešnje okolnosti kaj ugodne niso — še celó govoriti ne smemo, in da jih je že zdaj okoli 2 tavžent ondotnih prebivalcev, ki hodijo, bodi si kot pohišni prodajalci (haysirarji), ali kot kar bodi, po svetu za kruhom. Poglavitni zaslužek in živež imajo Bovčanje od živinoreje in tega, kar iz nje izvira, namreč, od maslarije in sirarije (delanja sira) itd. Samo po živinoreji in kupčiji z maslom in sirom si pridobi Bovčan toliko, da zamore zemljiščni (gruntni), hišni in druge davke plačevati in zraven revno živeti; vzemimo mu to, in vzeli smo mu življenje in zmožnost (t. j. da mu ni moč) davke odrajtavati.

V ti sili so sklenili Bovčanje že omenjenih 8000 goldinarjev, tedaj dvakrat toliko ministerstvu ponuditi, ko kar so bili popred cesarski gosposki na nje ponudbo odbili. Ta ponudek je tak, da bi se državni zaklad (êrár) ne le vsakoletnega dolga (zgube), ki znaša 3000 do 6000 gld.; iznebil, temuč da mu še lep dohodek (dobiček) obeta in zagotavlja, in po drugi strani bi se ljudje, ki so po Bovškem vsi razdraženi in razkačeni, lahko pokrotili.

Ako to reč od denarske strani presodimo, ni ga menda, ki bi se ti ponudbi vstavljal. Res bi ostali pod državnim oskrbništvom še tisti 3 gojzdi, ki spada jo državi v last, in o kterih nihče ne trdi, da niso državni (cesarski), ostale bi mu tudi še nekatere druge cesarske posestva, ki so, kakor kaže preudarek, tudi z 8 goldinarji na zgubi. Menim tedaj, da tudi ti imetki ne obetajo za vprihodnje nikakega čistega dobička, in da bi utegnilo državnemu zakladu bolje kazati in več nesti, ko bi se po tisti poti, s tem namreč, da bi jih prodal, vsega tamošnjega, tako dragega oskrbnišтва iznebil (t. j. da bi ne imela cesarska gozdna gosposka v tistih krajih nič več opraviti). Vsakoletna primanjlkava (deficit), znašajoča 6000 gold. bi bila enkrat za vselej odpravljena.

Nečem zavračati pazljivosti na to, kako bi po tej, ravno tako spodobni, kakor pravični naredbi (ko bi, namreč, cesar vse skup prodal) bovški okraj v novič oživel, koliko loži bi bilo prebivalcom davke plačavati, in koliko bolj vdani, nagujeni Cesarju in vladi (regirengi) bi bili vselej zvesti Bovčanje. Vsega tega mi ni treba praviti, ker je že samo na sebi jasno.

Omeniti moram še, da, ako vlada ponudbo Bovčanov sprejme, odpadejo vsi tisti veliki stroški, ki jih prizadeva ravno tekoča (že začeta) uravnava služnost (ali servitut). Samo komisija za uravnavo ali pospravo služnost stane (košči) deželo za dnine in popotnine nič manj, ko en tavžent in petsto (1.500) gold. na leto, in ne verjamem, da bi bil črār za svoje namestovavce, ki morajo zraven biti, kaj manj izdal. Komisija ima že tri leta tam opraviti, pa ne, da bi se kaj poznalo, in Bog ve, kedaj svoje delo dožene. Ako se pa ponudba ne sprejme, se ne bo tudi z nar ojstrejšimi naredbami (prepovedmi) nič opravilo, in naj se čuje nad gozdi, kakor se hoče, vse zastonj, ker sila kola lomi; o gozdnihih prestopkih (tatvinah) in posilnostih bo slišati vsaki dan, in državi nastane po velikih stroških za preiskave in za preskrbovanje vjetnikov spet nova težava.

Kar se tiče pa politiške strani te zadeve, je menda zadosti očitna. Zdi se mi, da ni modro in varno — sicer se to lahko stori — pustiti, da se majhno ljudstvice brez potrebe zatira. Vsa široka država ne bo tega občutila, je res, ali tudi dobička nima od tega nikakega pričakovati; tako in tako pa je boljši, si raji ljubezen podložnih pridobiti, kot pa njih srd in sovraštvo nakopavati, in to tem več, ker zraven ljubezni, ki bi se pridobila, in namesti srda, ki bi se potolažil, bi imel cesarski zaklad še letnih 6000 gold. čistega dobička — res, da to ni dosti, pa vendar nekaj. —

Tudi tega ne verjamem, da bi imela vlada ravno namen, udanost in zvestobo Bovčanov po sili zadušiti in zatreti, potem ko se je dosehal tako očitno in jasno skazavala. Naj smem pri ti priložnosti vojske l. 1809 spomniti in Bovčana Kofola, kateremu je bila za vse, kar je tisti čas cesarskim v prid storil, zlata medalja za zasluge podeljena, in ktereга je nadvojvoda Janez za primorskega Hoferja imel in častil. Prisiljen sem na vse usta povedati, da nejevolja nad tem, kakor gozdna gosposka z Bovčani ravna, je splošna po deželi, in da jo (gosposko) je deželni zbor — in morem opomniti, da je konservativen t. j. vladi prijazen — enoglasno obsodil. Gozdna gosposka dela morda iz zgolj službene gorečnosti tako, morebiti, da se ravna po posebnih podučbah (instrukcijah) in po tem, česar njena službna dolžnost zahteva (tirja); ne tedaj, da bi jo hotel jest česa dolžiti ali ji kaj podtikati; ali tega ne moram opustiti, da bi ne opazil, da se v takih primerih (priložnostih) pravdarjev rado nekaka skrita jeza in trma, prepirljivost (t. j. kedar kdo vedno le svojo goni in trdi) in strastnost polasti, in da po gostem tudi celó lastni dobiček k temu pripomore, da človek morda vse drugači vidi in drugači sodi, kakor bi sicer sodil; znabiti pa, da sam ne ve, da ima mreno pred očmi.

Te reči pa zato pripovedujem, ker mislim, da, ko bo ministerstvo v teh zadevah, po čemur bodi, popraševalo in jih preudarjalo, ne bo zanašalo se, meni nič, tebi nič, samo na mnenje in svet nižih upravnih gosposk, ki imajo pri tem opraviti (ki so same deležnice).

Ministerstvu se spodobi, z višega stala (mesta) te reči pregledati; od njeга pričakujem, da bo storilo, kar bo prav in primerno.

Očitno in gotovo je torej: da so večkrat omenjeni imetki že zdaj s 3000 do 6000 goldinarji zadolženi; da mora ta dolg naraščati se, ker stroški za čuvaje (varihe), ne da bi se zmanjšavali, marveč, kakor dosedanja skušnja kaže, vsako leto rasejo; da sama uravnava služnost deželi in cesarskemu zakladu nar manj 10,000 (deset tavžent) gold. stroškov prizadene; da se prebivavcom s tem, da se jim pašna pravica prikrajšuje, ne le podlaga, na katero se njih zmožnost davke

plačevati opira, izpodnika, temuč celó življenje (bitje) jemlje; da prepir in oestro ravnanje gojzdne gosposke ostane zavoljo reve in stiske vselej brez uspeha, in gozdnega tatvinstva in posilnost ne bo ne konca ne kraja; dokazano je poslednjič, da s tem, kakor se do zdaj ravna, odganja vlada nar zvestejši ljudstvo po sili in celó na lastno denarno zgubo od sebe; kar mora, se ve da, tudi med prebivavce sosednih krajev mrzenje do nje (vlade) zatrositi.

Naj bi tedaj ministerstvo, bodisi iz svoje moči in oblasti, bodi si po ustavnih poti (t. j. po državnem ali deželnem zboru), nar boljši pa s tem, da ponudbo srenj sprejme, kaj primerneга zaukazalo ali storilo.

Pričakovaje, da se vlada sama ob sebi te zadeve loti, nečem posebnega nasveta podati in tirjati, da naj bi visoka zbornica kaj sklenila.

Podpredsednik: Bi mar še kdo rad govoril?

Minister denarstva zlahtni *Plener:* Gospod, ki je pred mano govoril, je, ako sem ga prav razumel (zastopil), bovsko državno-gozdno zadevo z dveh stal (od dveh strani) pojasnoval: prvič, da je ta gozdni imetek vedno zadolžen, in drugič, je popisaval revno stanje bovških srenj, kterega je neki krivo to, da ima imenovane gozde država sama v rokah. Srenje — je rekel — so poprej, kedar jim je državna uprava gozd ponujala, na svojo škodo to ponudbo odbile, potem so pravdo zgubile, in zdaj so one same finančni upravi ponudbo predložile; kakor ta čas reči stojijo, morajo veliko prestati, ker jim gozdni uradniki neki nadlegujejo in jih tlačijo, česar bi bile lahko rešene, ko bi se jim gozdi za spodoben kup prepustili (prodali).

Kar se tiče prvega člena (punkta), da so namreč gozdi zadolženi naj smem opomniti, da je samo po sebi očitno, zakaj da ni bilo dosehmaj mogoče, kak dohodek (dobiček) v preudarek vzeti, ker je bil gojzd, kakor je gosp. predgovornik sam omenil, med pravdo v prepoved djan (pod sekvestrom), torej se ni mogel ne prodati, ne kakor bodi oddati, tudi ni bilo moč lesú spečati, ter je vse, kar bi se bilo utegnulo storiti, zastalo.

Zdaj pa, potem ko je érár pravdo dobil, mu je prosto, storiti z dotičnim imetjem, kar hoče, in razume se samo po sebi, da, kar je bilo dosedaj silama zamujeno, se odsehmaj dohiti in popravi, da bo gozd, ni dvomiti (eviblati), primeren dobiček donášal.

Kar pa sedanji stan ondešnjih srenj zadene in njih noveji ponudbo zastran pridobitve tega gozda, spada to med opravila eksekutivne oblasti (ministerstva, ne zbora).

Če sem gospoda predgovornika prav razumel, ima biti kupna ponudba bovških srenj in razprava spodnjih gosposk o tej zadevi, ministerstvu denarstva predložena; tù zamorem gosp. predgovornika zagotoviti, da bom vse, kar je tukaj povedal in očitil, preudaril, se ve pa, da bom tudi na prid cesarskega zaklada (érárja) gledal.

To bi utegnulo biti zadosti, ker ni gosp., ki je pred mano govoril, nikačega določnega nasveta predložil, ampak le v ta namen govoril, da bi mojo pazljivost na prošnjo in ponudbo bovških srenj obrnil; naj bode tedaj zadovoljen s tem mojim zagotavljenjem (zagvišanjem), ki ga bom, kolikor je to v moji moči, tudi spolnil.

Poslanec *Gorjup*: To zagotovilo (obljubo) vzamem z veseljem na znanje; visoko ministerstvo denarstva naj mi verjame, da, kar sem povedal, sem iz nepri- stranskih preiskav posnel, in smem se popolnoma zanašati na tiste, po katerih sem to zvedel. Ravno zato sem tudi rekel, da, ker upam, da bo visoko ministerstvo samo v tej zadevi (srenjam) pomagalo, nisem hotel v ti sejni dobi nikacega posebne- ga predloga (nasveta) ponuditi.

Zgoščen poživaljen gnoj.

Uni dan-le je bil nek kupčijski opravilnik (agent) iz Turina v Gorici in jo ponujal umetno (kunšno) napravljen gnoj, ki se mu pravi „zgoščen poživaljen gnoj“ (ingrasso concentrato animalizzato). Nareja pa ta gnoj v Parizu nek Silvestre. Zložen je iz mnogih živalskih in rastlinskih stvari, ki imajo redívno moč v sebi, kakor postavimo, iz roženega prahu (sómletih rogov), suhe krvi, seavnice, govnenih, jap- nenih snov (materij) itd. Doher je za vsako zemljo, za vsaki pridelek, za po se- nožetih in po detelji, za pšenico, za vsako vrtnino (zelišča po vrtilih) za trte itd. Podoba ima, kakor črna sol. Trosi se v deževnem vremenu, kakor mavee (ška- jola) pred ali po setvi; po pšenici, postavimo, mesca marca. Za krompir se ga po- trosi za vsaki kos (ali steblo) ena pest. Za pšenico ga potrebuješ okoli 5 centov in 35 funtov na 1 francosko hektaro, to je, na $1\frac{1}{2}$ oral — joh —, ki ima tavžent in šeststo štirjaških (kvadratnih) sežnjev *); za po senožetih ga gre na enak pro- stor manj, samo kaki 3 centi 57 funtov; za po vrtilih pa dvakrat toliko ali še več. Razni gospodarji v Gorici so si naročili tega gnoja za poskušnjo in so ga že do- bili. 100 kilogramov t. j. 1 cent in $78\frac{1}{2}$ funta pride stati 16 gold. (v srebru ali zlatu). Iznajdnik tega gnoja je dobil na Francoskem zlato medaljo za-nj. — Izku- šnja bo učila, ali je res hvale in priporočanja vreden ta gnoj. Pri drugi priložnosti bomo vedeli morebiti kaj več od njega povedati. Toliko pa smemo prerokavati, da, kakor zdaj svet napreduje, ne bo sčasom morda več toliko treba, postavimo, št. Andrežnjem z vilami na ramenu po Gorici hoditi. Naši mlajši bojo vozili gnoj v žakljih in ne le v koših!

Gospodarska izkušnja.

*Kako se da prav lahko spoznati ali je črno vino samonasebno (natirlih)
ali umetno (kunšno) barvano?*

V vino, ki ga hočeš poskusiti, pomoči kosček sredice (od kruha) ali pa

*) Ena njiva (kampo) ima tavžent in petnajst dunajskih □ sežnjev.

Vredn.

dobro izprano gobo, in pusti, da se dobro vina napije; potem deni to sredico ali gobo v krožnik (taler, tond) z vodo napolnjen. Ako je vino umetno barvano (farbano), postane voda brž rudečkasto-violčasta, ako je pa vino samonasebno, začne voda še le čez črt (kvart) ali pol ure barvo dobivati; iz prva pa ni barva stano-vitna, ampak se spreminja (opalizuje). — Opira se pa vsa ta ravnav (poskušnja) na natorno postavo, po kateri se vse tiste reči, s kterimi se vino navadno barva, v vodi hitro in lahko razpustijo, medtem ko se natorna (prava) vinska barva dolgo časa drži in težko raztopi.

(Polyt. Journ.)

Dopis.

Iz Čepovana mesca listopada t. l. Ko sem nekega dne dva duhovna gospo-da iz Čepovana čez slapsko dolino do Pečin na Tominskem spremljal, sta se gospoda popotvaje od mnogovrstnega, kar bi kmetovaveu in obrtniku močno ha-snilo (nucalo), pogovarjala. Nar popred začnejo čepovanski gospod duhovnik, ko smo ravno doli čez Vrata šli, govoriti in kazati, kako lepa podlaga (pripraven kraj) za lepo vožno cesto bi ondod bila, in da vendar moramo le po takó grdih ste-zah jahati in hoditi. „Ali bi se ne dala“, pravijo, „od Grgarja do Čepovana in od tod naprej doli po Vratih in čez Spehovo brdo na Slap prav lepa cesta napraviti? kte-ra bi se s tisto novo cesto, ki jo Crkljanje doli na doljenje Tribušo delajo, skle-nila, da bi bili vsaj enkrat tisti ubogi ljudje, ki, vsi skrčeni pod oprtnikom, svo-je pridelke v Gorico na prodaj nosijo, teh muk (martre) rešeni“? Med temi govori jo pripihamo do Slapa, in naprej gori v breg do Roč, v vas, ki stoji četrť ure nad vodo Idrico. Tu gresta gospoda duhovna ročkega gospod kurata obiskat. Med tem ko so se gospodje o svojih duhovskih rečeh pogovarjali, prinese meni služabnica prav izvrstnega grozdja. Uprašam jo, od kod da je grozdje? Reče mi, da je ondi domače. No, se ve, da sem se začudil, da se v teh gorah tako okusno grozdje prideluje. — Ko smo jo naprej rezali proti Pečini, in ko smo nekoliko od vasi od-jahali, začnem ednemu izmed duhovnov, ki je na zadnjem konji jezdil, pripovedo-vati, kakšnega grozdja da mi je bila gospodova služabnica v Ročah podarila; in kakó da sem se čudil, da se v takih goratih krajeh tako lepo in dobro grozdje prideluje. „Ti se čudis“! mi odvrnejo gospod duhovnik, „le poglej sem kakošna lepa opoka je tukaj, ki je nar pripraviši zemlja za vinsko trto; glej“, mi dalje pra-vijo, „ako bi se ljudje kopanja poprijeli in mladih trt zasadili, ali bi ne lahko pridelali lepega grozdja in dobre kapljice“? Ko še enmalo naprej pridemo, zapa-

zijo imenovani gospod lepe mlade smrečice, in tudi že dobro odraščene mecesne, ki lepo proti nebu molijo in s tem svojega Stvarnika hvalijo, ki jim potrebno rast daje. Tukaj me spet častiti gospod nagovorijo: „Pogledaj, pravijo, kakó je to spet za vsakega kmetovaveca zanimivo, da si, če ima golih pašnikov, mladih smrek, mecesnov, borov in vsake baže sadonosnega drevja nasadi. Le premisli dobro, koliko ti tako mlado drevje v 40 letih doraste“. Pač gotovo bi kmetovavec, ako bi na prihodnost mislil, v sadjo-in drevoreji tako zanikern ne bil. Teda, ako bi prebivavei, ki imajo svoje posestva na desnem bregu Idrice, ročno kopali in si vinsko trto zasajali, bi gotovo dobre kapljice pridelovali, in kdo bi jim zameril, ko bi ga potle tudi pošteno srkali? V tistih krajih, ker podnebje in zemlja za vinsko trto pripravná nista, naj bi si ljudje za veliko potrebo raznovrstnega sadonosnega drevja, kakor sem že gori omenil, zasadili. Tako umno gospodarstvo s sadjo-in drevorejo naj bi se pri vseh gorskih kmetih in posestnikih zbudilo! Ako pa hočemo v kmetovanji in obrtništvu napredovati, moramo se z dušo in telesom „Umnega Gospodarja“ poprijeti, ki je v blágor nam goriškým Slovencom nedavno izhajati začel. Z Bogom! Drugi pot kaj več. *)

Andrej Kofol.

RAZNE REČI.

Nadškofijske zadeve.

V Gorici 11. Decembra.

Odbor za napravo novih zvonov v veliki cerkvi, kterega je po dógovoru s prě. nadškofijskvom mestna gosposka izvolila, je imel že prve svoje posvetovanja, sklenilo se ni še nič. V tem odboru so prě. bar. prepozit, mestni župan, mestni in predmestni fajmoštri in nekteri druží veljavni gospodje svetnega stanu.

V Zgoniku na Krasu je ustanovljena nova služba za svetnega šolskega učēnika, ki bo dobival 350 gold. plače. Služba pa ni še razpisana.

Škrbinska kuracija na Krasu je podeljena žabeljskemu vikarju g. Jož. Mozetiču.

Druge domače vesti.

Dalj časa so delali po mestu poskušnje z novo svečavo - s kamnenim (skalnim) oljem (petroleum). To olje je na zadnje obveljalo in je že sploh vpelja-

*) Mož, beseda! Vredn.

no. Mesto je zdaj veliko boljši razsvetljeno, in mestna denarnica prilrani kakih 2000 gold. na leto. Poprejšnja svečava z navadnim oljem je stala (koštala) neki blizo 6000 g. — Tudi po štacunah in družih javnih (publik) prostorih gori že skor povsod kamneno olje. Sicer je pa to olje enmalo nevarno, ker se rado vname, kakor vinski cvet (špiritus), in po časnikih se bere večkrat o nesrečah, ki po tem olji nastanejo. — Kaj več od kamnega olja drugi pot.

— Zadnje dni unega mesca so bili zagnali precejšen hrup po in okoli Gorice zavoljo *pasje stekline*, ki se je bila v Podgori in pri sočkem (goriškem) mostu prikazala, kjer je bilo več že steklih ali sumljivih pesov pobitih. Zato je bilo tudi v mestu dvakrat (30. nov. in 3. dec.) oestro zapovedano, pese doma zaprte imeti. Od 9. t. m. smejo sicer pesi iz hiše, pa le s torbo (koščem), in na vrvei peljani.

Državni zbor?

Sklep zbornice poslancev zastran državnega posojila, (69 mil.), o katerem smo v poslednjem listu govorili, je tudi zbornica gospojska po trdila, toda s tem pristavkom da je pripravljena za Ogre, če bo treba, tudi več ko 20 milijonov gold. dovoliti. — S pretresanjem preudarka bo zbornica poslancev k malu pri kraji; sploh ni ministrom veliko utrgala ali odbila. — Pravijo, da letošnja sejna doba (tako se imenuje ves čas, med katerim so poslanci na Dunaji zbrani; letos so že 6 mesecev skupaj) se konča 19. tega mesca. Po tem se bojo začeli — 14 dni po novem letu neki — deželni zbori. — Kar so domači zbori raznih dežel prve mesce tega leta sklenili, ni bilo vse potrjeno na Dunaji. Srenjska (komunska) postava, kakor so jo zbori prenaledili, ni še skor nikjer veljave zadobila; tudi naša goriška ni še potrjena, ker niso, kakor se zdi, nektore reči v njej vladi (regirengi, ministerstvu) všeč. Kar in kolikor ni potrjeno, pride v prihodnjem deželnem zboru zopet na pretres.

Kaj se pa še *družega* po svetu godi?

Iz srea rad bi „Učni Gospodar“ marsikaj, kar se ravno zdaj po svetu pleče, pripovedoval, ali, prvič, ima za take reči premalo prostora odkazanega, drugič pa se boji, da bi se mu ne reklo: „Zdaj pa vem toliko ko prej“. Veči del braveov namreč, ki jih imamo pred očmi, kedar pišemo (in *tem* je prav za prav naš list namenjen; vse druge, izobražence vsake stopinje, imamo pa le bolj za pri-

jatle in podpornike „Gospodarjeve“, njim — p. duhovnim, učiteljem itd. — je le tu pa tam kaka drobtinica ali kaka novičica namenjena) zastodi še premalo od tistih reči, ki jih mora vsaki zastopiti, kdor se hoče s politiko pečati, to je, kdor hoče vedeti, kaj cesarji in kralji in njih služabniki (ministri) delajo, kaj in kje se kaj posebno imenitnega godi, in zakaj to, zakaj uno, zakaj je tu vojska, ali punt (vpor), tam spet zbor kraljev in cesarjev (kongres) itd. Kdor hoče vedeti in zastopiti, kar se po svetu godi, mora nar. popred, saj nekoliko, svet poznati in še marsikaj družega v glavi imeti; če ne, je vse zastonj. Od druge strani spet ni zameriti braveom, da po tacih rečeh poprašujejo, zlasti dandanašnji, ko se politika človeku sama usili, tudi če je neče. Svet ni zdaj več z deskami zagrajen, kakor nekdanj, ko je morda marsikteri mislil, da je v Trstu konec sveta. Železnice in telegrafi so nam vse dežele, bi rekel, bliže pomaknili. Naravno (naravnih) je tedaj, da zdaj tudi prost človek o rečeh sliši in poprašuje, o katerih bi se mu nekdanj še sanjalo ne bilo. Želja naših prostih braveov, tudi o političkih in družih prigoridbah po svetu kaj zvedeti, je tedaj pravična. Da nam bo pa moč ti želji, kolikor prostor in druge okolnosti (okolistave) pripustijo, ustreči, mislimo po novem letu včasih kratek popis sveta ali posamnih dežel prinašati, in o družih tacih rečeh govoriti, ki so potrebne tistim, ki hočejo razumeti, kar se jim od zgodob po svetu pravi. — Za letos: z Bogom!

 „Umni Gospodar“ velja za tiste ude c. k. kmetijske družbe, kateri prejemajo oba družbina lista in za druge naročnike en gold. za celo leto. Leto „Gospodarjevo“ teče od 1. oktobra t. l. Naročiti se je vselej čas; poprejšnih listov je še nekoliko ostalo. Naročila naj se pošiljajo vredništvu. Sostarki se jemljejo po slovenski, po nemški ali po italijanski pisani. (Na pravilnost slovenske pisave ne gleda vredništvo).

Vredn.

 S tem listom sklenemo prvi tečaj „Umnega Gospodarja“. Prihodnji list pride na svetlo okoli 15. januarja 1864.

V imenu osrednj. odbora, Andrej Marušić, redni ud, zač. odgovorni vrednik.

V Gorici, nat. Seitz.

